

Відгук

офіційного опонента – дійсного члена Національної академії педагогічних наук України, доктора педагогічних наук, професора

Філіпчука Георгія Георгійовича

на дисертацію Сойчук Руслани Леонідівни

**«Теоретико-методичні засади виховання національного
самоствердження в учнівській молоді»**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Важлива проблема націо-державотворення визначає сутнісні завдання нової освітньої парадигми, зокрема головного пріоритету – виховання української нації. За такого чину назріло питання про роль національної культури та освіти у формуванні суспільної свідомості українців, акцентуючи увагу на впровадження у зміст освіти цінностей, які творять національну ідентичність та оберігають і зміцнюють соборну державність. Ідеться про виховання сучасного самодостатнього українця, здатного утверджувати цінності національної ідеї в усіх сферах життєдіяльності, плескаючи національні надбання та захищаючи національні інтереси України. Відповідно до зазначених сенсів вважаємо актуальним дослідження, виконане Сойчук Русланою Леонідівною, котре задовольняє вимоги наукової новизни та теорії і методики виховання. Можна констатувати про точне і логічне виокремлення низки суперечностей, які відображають насущі реалії сьогодення, зумовлені суспільно-політичними, культурними, педагогічними, інформаційно-технологічними факторами, та окреслюють стратегічні вектори вирішення проблеми.

Така констатація засвідчує, що проблема є назрілою. Вона належить до низки важливих стратегічних завдань для українського суспільства та

держави. Викладені аргументи Сойчук Р. Л. засвідчують своєчасність виконаного дослідження.

Цінність і значущість дисертаційного дослідження Сойчук Р. Л. полягає в тому, що вперше здійснено цілісне вивчення сучасного стану виховання національного самоствердження в умовах суспільної нестабільності й відстоювання незалежності державності та визначено нові наукові позиції – як педагогічного явища й феномену, що спроектовано в концепції, зокрема авторській формулі досягнення національного успіху на основі принципів україно-людиноцентризму і культуро-природовідповідності. У дослідженні дисертантом підкреслено, що від консолідації громадян у прагненні стати українською нацією, ствердитися як європейський народ залежить існування й подальше становлення суверенної, демократичної і соціальної Української національної держави; розглянуто широку джерельну базу на стику наук; названо й проаналізовано дослідження учених з означеної проблематики в історичній ретроспективі.

Слід зауважити про коректне визначення мети, об'єкта, предмета і завдань дослідження, що дозволило на високому рівні опрацювати науковий апарат з усіма його складовими елементами в органічній цілісності відповідно до змісту дисертації. Зазначені основні концептуальні положення дисертації Сойчук Руслани Леонідівни, які визначають стратегію і тактику дослідження, є переконливими. Обрані методи дослідження відповідають його предмету і завданням.

Важливо відзначити те, що у процесі дослідження застосовано міждисциплінарний підхід, який уможливив її вивчення крізь призму інших наук і галузей знання. У такий спосіб дисертанту вдалося довести, що виховання національного самоствердження в учнівської молоді – це інтегративне явище. Таким чином, відрефлексований автором матеріал поглиблює та розширює знання про виховання національного самоствердження як складне цілісне явище у поліаспектних його проявах, наповнюючись новим змістом та новими фактами.

Усе це сприяє системному і ґрунтовному погляду дисертанта на проблему пошуку. Усвідомлюючи труднощі здійснення теоретичного дослідження такого рівня, розроблення його методології, теоретичного узагальнення й систематизації, вибудовування емпіричної інформації та її наукової інтерпретації у теоретичні положення та презентації їх як цілісного знання, вважаємо наголосити на непересічному науковому доробку та практичній значущості дисертації Сойчук Р. Л. у розробленні затребуваної тематики.

Вагома наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автором визначено та обґрунтовано теоретико-методичні засади виховання національного самоствердження в учнівській молоді у позаурочній діяльності загальноосвітнього навчального закладу. Дисертант уперше розкриває сутність виховання національного самоствердження в учнівській молоді як організовану суб'єкт-суб'єктну взаємодію, спрямовану на духовний розвиток особистості учня, його позитивних національних почуттів та національно-особистісних цінностей, що становлять внутрішню основу готовності до національного самоствердження; визначає критерії з відповідними показниками та рівні вихованості національного самоствердження учнівської молоді.

Наукової уваги заслуговує обґрунтована автором структурно-функціональна модель виховання національного самоствердження в учнівській молоді у позаурочній діяльності загальноосвітнього навчального закладу в цілісності цільового, концептуального, теоретичного, діагностичного, формувального та результативного блоків. Цінною в теоретичному аспекті також є обґрунтована методика виховання національного самоствердження в учнів.

Досліджуючи окреслену проблему, автором дисертаційного дослідження уточнено зміст поняття «національне самоствердження особистості» та систему національних цінностей, інтеріоризація яких сприяє національному самоствердженню особистості учня, а також структуру

національного самоствердження учнівської молоді. Доцільно зауважити, що дисертанткою представлено в роботі авторські визначення основних понять, які стосуються проблеми виховання національного самоствердження, що, на нашу думку, є важливим, оскільки існує певна їх термінологічна неузгодженість.

Дисертаційна робота вирізняється як теоретичним значенням одержаних результатів, так і практичним, зокрема здобувачем підготовлено: діагностичний інструментарій виявлення рівнів вихованості національного самоствердження учнівської молоді, методика виховання національного самоствердження в учнів; змістово-методичне забезпечення процесу виховання національного самоствердження в учнівської молоді у позаурочній діяльності (інтерактивна програма виховання учнівської молоді «Через національне самоствердження до процвітання», навчально-методичний посібник «Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: теорія і методика»; орієнтовна програма діяльності клубу «Самодостатня особистість – громадянин Української держави», програма семінару для вчителів «Виховуємо національне самоствердження в особистості», програма роботи класних керівників «Школа виховання національного самоствердження в особистості», методичні рекомендації щодо вдосконалення процесу виховання національного самоствердження в учнів). Результати дослідження можуть бути використані у вищих навчальних закладах під час викладання дисциплін: «Педагогіка», «Теорія виховання», «Методика виховної роботи», «Актуальні проблеми освіти і виховання»; для розроблення навчальних посібників з теорії і методики виховання, у практичній роботі педагогів ЗНЗ, у системі позашкільної та післядипломної педагогічної освіти.

Слід відзначити високий науковий рівень інтерпретації не лише теоретичних положень проблеми дослідження, а також системно обґрунтованої статистичної інформації отриманих емпіричних результатів, що уможливилось насамперед завдяки чітко й логічно дібраному й

розробленому діагностичному інструментарію (представлено змістом додатків та посиланням на них по тексту) та поміркованими умовиводами дисертанта. Результати дослідження підтвердили правомірність методології та гіпотези, засвідчили досягнення мети й вирішення окреслених завдань.

Проміжні результати дослідження апробовано на науково-практичних конференціях різного рівня та в наукових публікаціях автора, що засвідчує повну міру та ґрунтовне відображення змісту, основних положень та результатів дисертаційної роботи.

У цілому дисертаційне дослідження Сойчук Р. Л. виконане на високому теоретико-методологічному рівні. Вірогідність наукових положень, висновків, представленої структурно-функціональної моделі та методики виховання національного самоствердження забезпечується методологічною обґрунтованістю наукових позицій та можливістю втілення концептуального досвіду у практику виховної роботи навчальних закладів.

Структурна побудова, зміст, висновки автореферату ідентичні основним положенням, котрі подано в тексті дисертаційного дослідження.

Таким чином, на основі здійсненого цілісного наукового аналізу поданої до захисту роботи, її основних положень та висновків можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Сойчук Руслани Леонідівни є вагомим внеском у розвиток методології, теорії і методики виховання.

Водночас, характеризуючи в цілому позитивно наукові здобутки дослідження, можна висловити і певні зауваження, побажання, пропозиції, а саме:

1. Теоретичний міждисциплінарний аналіз потребує дещо глибшої обґрунтованості світоглядних парадигм у контексті філософії українського екзистенціалізму. Звертання до людини як вищої цінності, її буття, свободи, сутності внутрішнього світу, висвітлення розвитку історіософської суспільної думки має опиратися передусім на національну духовно-інтелектуальну спадщину, починаючи з часів Київської Русі з її християнськими, морально-етичними, патріотичними і державницькими

цінностями («Повість временних літ», «Слово про закон і благодать», «Посланіє»); Острозької і Києво-Могилянської академій; націєтворчі надбання наукової думки і чину в різні періоди існування української державності; наукові, духовні і просвітницькі доробки видатних співвітчизників, що проживали на українських (бездержавних) землях і поза материзною. Адже, розкриваючи дух екзистенціалізму Г. Сковороди, П. Юркевича; ідеали свободи і справедливості Кирило-Мефодієвського братства (особливо погляди Т. Шевченка); світобачення О. Потебні, І. Франка, В. Винниченка, В. Вернадського, А. Шептицького, І. Огієнка; літературно-філософські джерела (В. Підмогильний, В. Барка, І. Багряний, Т. Осьмачка, В. Стус, В. Шевчук), упроваджуючи українознавчі інтелектуальні й духовні цінності, посилюється осмислення й розуміння не тільки сутності виховання національного самоствердження молоді, але й засвідчується історична тяглість наших витоків, безперервність розвитку національної ідеї в державницьких процесах і вихованні української нації.

2. Слід звернути більшу увагу, обґрунтовуючи теоретико-методологічні засади, висвітленню дисертантом питання наукової спадщини Наукового Товариства імені Шевченка (НТШ), що реально стало першою українською академією наук з часів її створення 13 грудня 1873 року, роль якого у духовному, інтелектуальному, націєтворчому розвитку українства є значущою. Зважаючи, що пріоритетами його діяльності на протязі усього періоду були: українознавство, національна історична пам'ять, широкий спектр суспільних і природничих наук, утвердження і розвиток української мови, літератури, політика українського державотворення, збереження генофонду українського народу, об'єднуючі процеси українства, утвердження позитивного іміджу й суб'єктності України, глибше розкриття цієї теми слугувало б якісному наповненню змісту запропонованої моделі виховного процесу учнівської молоді, розширенню компетентнісного потенціалу педагогів.

3. Поділяючи підходи автора щодо важливості впровадження у виховний процес стрижневих принципів культуро- і природовідповідності, доцільно було б ґрунтовніше при теоретичному й емпіричному аналізі, моделюванні виховного процесу актуалізувати екоантропоцентричний чинник, що узгоджується з глобальними і національними тенденціями сталого розвитку світу (економічний, соціокультурний, екологічний пріоритети) і є важливим для наскрізного включення парадигми «я-природа-батьківщина» в контекст визначальних компетентностей, змісту громадянського і патріотичного виховання.

4. Структурні компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінко-діяльнісний) зумовлюють потребу чіткішого теоретично-емпіричного акцентування і системного оцінювання явищ, фактів, подій, учинків, суспільної життєдіяльності, які є ціннісними орієнтирами, мотиваторами і прикладами для наслідування, національного самоствердження, гідності особистості. А тому і героїка княжої доби, козацької державності, захисників Вітчизни на Донбасі, і діяння, ідеали, вартісні помисли великих українців усіх часів, борців за незалежність і соборність Української держави в періоди колоніального поневолення, Українських Січових Стрільців, воїнів армії УНР та ЗУНР, Карпатської Січі, антибільшовицьких повстанців, тих, хто боровся з фашистами, вояків УПА, незламних духом борців у сталінських таборих, дисидентів, будителів і просвітників за відновлення незалежності України, є збагаченням ціннісного потенціалу запропонованої автором добротної функціональної моделі національного виховання.

5. Очевидно, для якісно сформованої структурно-функціональної моделі виховання національного самоствердження, оптимально визначених педагогічних умов для підвищення ефективності виховання національного самоствердження в учнівській молоді, бажано було б, опираючись на результати емпіричних досліджень, теоретичні аналізи, умовиводи, узагальнення, враховуючи сучасні реалії суспільно-політичного, соціально-

економічного, духовного, культурного життя в Україні, висвітлити і ті проблеми, ризики, загрози, які стримують, перешкоджають успішно втілювати в життя завдання національного самоствердження молоді, негативно впливаючи на творення «здоров'язбережного» для нації соціокультурного простору.

Зазначені зауваження є більшою мірою побажаннями для подальшого розвитку автором концепції виховання національного самоствердження.

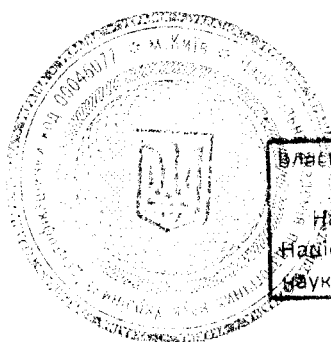
У цілому аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Сойчук Р. Л. є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і практичне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567) та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки щодо докторських дисертацій, а її автор – Сойчук Руслана Леонідівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

дійсний член Національної академії
педагогічних наук України,
доктор педагогічних наук,
професор

Г. Г. Філіпчук

Власноручний підпис
СТЕРДЖУК
Начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

